

EUROOPA ANDMEKAITSEINSPEKTOR

Euroopa andmekaitseinspektori arvamus järgmise õigusakti kohta: Ettepanek, mis käsitleb nõukogu määrust kohtualluvuse, kohaldatava õiguse, kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise ning koostöö kohta ülalpidamiskohustuste küsimustes (KOM(2005) 649 lõplik)

(2006/C 242/14)

EUROOPA ANDMEKAITSEINSPEKTOR,

võttes arvesse Euroopa Ühenduse asutamislepingut, eriti selle artiklit 286,

võttes arvesse Euroopa Liidu põhiõiguste hartat, eriti selle artiklit 8,

võttes arvesse Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. oktoobri 1995. aasta direktiivi 95/46/EÜ üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta,

võttes arvesse Euroopa Parlamendi ja nõukogu 18. detsembri 2000. aasta määrust (EÜ) nr 45/2001 üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ühenduse institutsioonides ja asutustes ning selliste andmete vaba liikumise kohta, eriti selle artiklit 41,

võttes arvesse komisjoni 29. märtsi 2006. aasta taotlust arvamuse saamiseks kooskõlas määruse nr 45/2001 artikli 28 lõikega 2,

ON VASTU VÕTNUD JÄRGMISE ARVAMUSE:

I. Sissejuhatus

Konsulterimine Euroopa andmekaitseinspektoriga

1. Komisjon saatis Euroopa andmekaitseinspektorile 29. märtsi 2006. aasta kirjaga ettepaneku, mis käsitleb nõukogu määrust kohtualluvuse, kohaldatava õiguse, kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise ning koostöö kohta ülalpidamiskohustuste küsimustes. Euroopa andmekaitseinspektor on seisukohal, et otsuse preambulis tuleks osutada käesolevale arvamusele.

Ettepaneku kontekst

2. Euroopa andmekaitseinspektor tervitab kõnealust ettepanekut, arvestades, et selle eesmärgiks on lihtsustada piiriüleste elatise nõuete sissenõudmist Euroopa Liidus. Ettepaneku reguleerimisala on laiaulatuslik, kuivõrd see käsitleb kohtualluvuse, kohaldatava õiguse, kohtuotsuste tunnusta-

mise ja täitmise ning koostööga seotud küsimusi. Käesolevas arvamuses piirduakse sätetega, mis mõjutavad isikuandmete kaitset, eelkõige selliste sätetega, mis seonduvad koostöö ja teabevahetusega, mis võimaldab kindlaks teha kohustatud isiku asukohta ja hinnata tema varasid, ning õigustatud isikut puudutavate sätetega (VIII peatükk ja V lisa).

3. Konkreetset nähakse ettepanekus ette liikmesriikide keskasutuste määramine, hõlbustamiseks asjakohase teabe vahetamise kaudu elatise nõuete sissenõudmist. Euroopa andmekaitseinspektor on nõus, et isikuandmete vahetamine on lubatud sel määral, mil see on vajalik kohustatud isikute asukohta kindlakstegemiseks ja nende varade ja sissetulekute hindamiseks, austades täiel määral nõudmist, mis tulenevad direktiivist 95/46/EÜ üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel (põhjendus 21). Seetõttu tervitab Euroopa andmekaitseinspektor viidet (põhjendus 22) era- ja perekonnaelu austamisele ja isikuandmete kaitsele kooskõlas Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklitega 7 ja 8.

4. Täpsemalt kehtestatakse ettepaneku kohaselt mehhanism teabe vahetamiseks ülalpidamiskohustustega seotud kohustatud isiku ja õigustatud isiku kohta, hõlbustamiseks asjakohase teabe vahetamise kaudu elatise nõuete sissenõudmist. Selleks määratakse kindlaks liikmesriikide keskasutused, et käsitleda (teiste liikmesriikide) kohtute esitatud teabetaotlusi ning koguda isikuandmeid erinevatelt liikmesriigi ametiasutustelt nende taotluste täitmiseks. Menetlus on tavaliselt järgmine: õigustatud isik esitab kohtu kaudu taotluse; liikmesriigi keskasutus saadab kohtu palvel taotluse teise liikmesriigi keskasutustele (kasutades selleks V lisas sisalduvat spetsiaalset vormi); viimase keskasutused koguvad taotletud teabe kokku ja vastavad taotluse esitanud keskasutusele, kes omakorda esitavad saadud teabe taotluse esitanud kohtule.

5. Euroopa andmekaitseinspektor edendab käesolevas arvamuses isikuandmete kaitse kui põhiõiguse austamist, tagades samal ajal piiriüleste elatise nõuete sissenõudmise lihtsustamiseks kavandatavate mehhanismide tõhususe.

6. Sellest tulenevalt tuleb kõigepealt analüüsida ettepaneku konteksti, analüüsides ülalpidamiskohustuste asjakohaseid eripärasid. Esiteks on ülalpidamiskohustused väga keerulised, sest need hõlmavad mitmesuguseid olukordi: nõuded võivad seonduda laste, abikaasade või lahutatud abikaasade ning isegi vanemate või vanavanematega. Lisaks sellele põhinevad elatise nõuded arenevatel ja muutuvatel olukordadel ning neid võivad hallata nii era- kui avaliku sektori asutused⁽¹⁾.

7. See keerukus, mida kinnitab ka komisjoni mõjuhinnaang⁽²⁾, suureneb, kui võtta arvesse selles valdkonnas 25 liikmesriigi vahel esinevaid väga suuri erinevusi. Liikmesriikide materiaal- ja menetlusõigus erinevad suurel määral ülalpidamiskohustuste kehtestamise, hindamise ja kestuse ning kohtute uurimisvõimustega seotud jm küsimustes.

8. Ülalpidamiskohustuste mitmekesisus kajastub juba mõnedes ettepaneku sätetes. Näiteks viitavad põhjendus 11 ja artikli 4 lõige 4 eraldi alaealiste lastega seotud ülalpidamiskohustustele, aga põhjendus 17 ja artikkel 15 eristavad laste, sotsiaalselt kaitsetute täisealiste, abikaasade ja endiste abikaasade ülalpidamisega seotud ning muid ülalpidamiskohustusi.

9. Eespool nimetatud kaalutlusi võetakse kohaselt arvesse ka isikuandmete kaitsega seotud küsimuste käsitlemisel, eelkõige teabevahetuse proportsionaalsuse hindamisel. Nii võivad erinevat tüüpi ülalpidamiskohustused hõlmata liikmesriikide kohtute erinevaid volitusi teavet taotleda ning samuti määrata, mis laadi isikuandmeid võib konkreetsel juhul töödelda ja vahetada. See aspekt muutub veelgi tähtsamaks, kui võtta arvesse, et käesolev ettepanek ei sea eesmärgiks ülalpidamiskohustust käsitlevate liikmesriikide õigusaktide ühtlustamist.

Tsentraliseeritud süsteemi valik

10. Nagu juba mainitud, nähakse ettepanekus ette süsteem, mille kohaselt teavet vahetatakse kaudselt liikmesriikide keskasutuste vahendusel, mitte otse kohtute poolt. Selline valik ei ole andmekaitse seisukohast neutraalne ning see peab olema kohaselt põhjendatud. Nii teabe täiendav edastamine kohtute ja keskasutuste vahel kui ka teabe ajutine säilitamine keskasutustes suurendavad isikuandmete kaitsega seotud riske.

⁽¹⁾ Avalik-õigusliku asutuse makstavatele ülalpidamiskohustustele viidatakse ettepaneku artiklis 16.

⁽²⁾ Komisjoni töödokument — mõjuhinnaang, 15. detsember 2005, lk 4–5.

11. Euroopa andmekaitseinspektor leiab, et komisjon peaks erinevate poliitiliste valikute hindamisel — nii oma esialgses mõjuhindamise uuringus kui ka ettepaneku väljatöötamisel — võtma eraldi ning üksikasjalikumalt arvesse iga võimaliku valiku mõju isikuandmete kaitsele ning võimalikke tagatisi. Eelkõige on selle ettepanekuga seoses oluline, et keskasutuste tegevust reguleerivad sätted piiritleksid täpselt nende ülesanded ning määraksid selgelt kindlaks süsteemi toimimispõhimõtted.

II. Suhe kehtiva andmekaitsealase õigusliku raamistikuga

12. Euroopa andmekaitseinspektor märgib, et praegune ettepanek peaks võtma arvesse mitte ainult liikmesriikide ülalpidamiskohustuse alaste õigusnormide keerulisust, vaid see peaks ühtlasi tagama ka täieliku kinnipidamise kehtivatest isikuandmete kaitset reguleerivatest liikmesriikide õigusaktidest, mis on vastu võetud direktiivi 95/46/EÜ kohaselt.

13. Ettepanekus sätestatakse liikmesriigi keskasutuste juurdepääs erinevate liikmesriigi ametiasutuste käsutuses olevatele isikuandmetele. Sellised isikuandmed — mille on kogunud erinevad ametiasutused muudel eesmärkidel kui elatise nõuete sissenõudmine — kogub kokku liikmesriigi keskasutus ning need edastatakse seejärel taotluse esitanud liikmesriigi kohtule selle liikmesriigi määratud keskasutuse kaudu. Isikuandmete kaitse seisukohast kerkivad sellega seoses üles erinevat laadi küsimused: töötlemise eesmärgi muutumine, liikmesriikide keskasutuste poolse töötlemise õiguslikud alused ning kohtute poolse hilisema töötlemise suhtes kohaldatavate andmekaitse-eeskirjade kindlaksmääramine.

Töötlemise eesmärgi muutumine

14. Üks isikuandmete kaitse aluspõhimõtteid on eesmärgi piiramise põhimõte. Selle põhimõtte kohaselt kogutakse isikuandmeid “täpselt ja selgelt kindlaksmääratud ning õiguspärastel eesmärkidel ega töödelda hiljem viisil, mis on vastuolus kõnealuste eesmärkidega” (direktiivi 95/46/EÜ artikli 6 lõige 1).

15. Isikuandmete töötlemise eesmärgi muutumine võib olla siiski põhjendatud vastavalt direktiivi 95/46/EÜ artiklile 13, mis kehtestab selle üldpõhimõtte suhtes mõned erandid. Artikli 13 lõike 1 punkt f — avaliku võimu teostamine — või punkt g — andmesubjekti kaitse või teiste isikute õiguste ja vabaduste kaitse — võiks olla sellisel juhul olla aluseks erandi tegemisele eesmärgi piiramise põhimõttest ning lubaks kõnealustel liikmesriigi ametiasutustel edastada taotletud isikuandmed liikmesriigi keskasutusele.

16. Siiski nõuab eespool nimetatud direktiivi artikkel 13, et need erandid oleksid vajalikud ning põhineksid õigusaktidel. See tähendab, et kas kavandatavat määrust loetakse — selle otsese kohaldatavuse tõttu — artikli 13 nõuete täitmiseks piisavaks või peavad liikmesriigid võtma vastu eraldi õigusnormid. Igal juhul soovib Euroopa andmekaitseinspektor tungivalt, et ettepanekus sätestataks asjaomaste liikmesriigi ametiasutuste selgesõnaline ja ühemõtteline kohustus esitada liikmesriigi keskasutustele taotletud teave. See kindlustaks, et isikuandmete edastamine liikmesriigi ametiasutuste poolt liikmesriigi keskasutustele oleks selgelt vajalik asjaomaste liikmesriigi ametiasutuste seadusjärgse kohustuse täitmiseks ning põhineks seega direktiivi 95/46/EÜ artikli 7 punktil c.

Liikmesriikide keskasutuste poolse isikuandmete töötlemise õiguslikud alused

17. Samadest kaalutlustest tuleb lähtuda ka seoses õiguslike alustega, millel liikmesriikide keskasutuste poolne isikuandmete töötlemine põhineb. Selliste asutuste ettepaneku kohane kindlaksmääramine või loomine toob endaga kaasa isikuandmete kogumise, süstematiseerimise ja edastamise nimetatud asutuste poolt.

18. Isikuandmete töötlemine liikmesriikide keskasutustes võiks põhineda direktiivi 95/46/EÜ artikli 7 punktil c või e, kuna selline töötlemine oleks vajalik liikmesriikide keskasutustele (ettepaneku kohaselt) pandud seadusjärgse kohustuse täitmiseks või neile antud üldiste huvidega seotud ülesande täitmiseks.

Kohtute poolne töötlemine ja direktiivi 95/46/EÜ kohaldatavus

19. Kohtute poolse hilisema töötlemise puhul tuleb võtta arvesse määruse õigusliku alust. EÜ asutamislepingu artiklid 61 ja 67 toodi EÜ asutamislepingu kohaldamisalasse Amsterdami lepinguga. See tähendab, et see valdkond on hõlmatud direktiiviga 95/46/EÜ, mille kohaldamisalast jäävad välja ühenduse õiguse välised küsimused, alles pärast Amsterdami lepingu jõustumist. Kuna kõnealune valdkond ei olnud direktiivi vastuvõtmise ajal direktiiviga hõlmatud, on tõenäoline, et kõik liikmesriigid pole täielikult rakendanud andmekaitse-eeskirju tsiviilküsimustes pädevate kohtute tegevusega seoses: andmekaitset käsitlevate liikmesriikide õigusaktide ühtlustamine, eelkõige selles valdkonnas, pole veel kaugeltki lõpule viidud. Vahepeal on Euroopa Kohus kohtuasjas *Österreichischer Rundfunk* kinnitanud⁽¹⁾, et direktiivil 95/46/EÜ on lai kohaldamisala ning et selle aluspõhimõtete suhtes on lubatav teha vaid teatavaid konkreetseid erandeid. Lisaks sätestas kohus rea kritee-

riume, mis on asjakohased ka selle ettepaneku puhul. Eelkõige sedastas kohus, et sekkumine eraellu, näiteks üldiste huvide eesmärgil põhinevate andmekaitse põhimõtetest tehtavate erandite alusel, peaks olema proportsionaalne, vajalik, õigusaktidega sätestatud ja eeldatav.

20. Euroopa andmekaitseinspektor märgib, et oleks väga soovitatav sätestada selgesõnaliselt, et direktiivist 95/46/EÜ tulenevad andmekaitse-eeskirjad on täiel määral kohaldatavad. Seda saaks teha, lisades asjakohase lõike artiklile 48, mis käsitleb praegu seost ja võimalikke vastuolusid teiste ühenduse õigusaktidega, kuid ei maini direktiivi 95/46/EÜ.

Ettepaneku õiguslik alus

21. Esitatud õiguslik alus annab põhjust korrata mõningaid elmistes arvamustes juba tehtud märkusi⁽²⁾.

22. Esiteks võimaldab see õiguslik alus nõukogul otsustada minna kõnealuses valdkonnas üle ühehäälselt otsustamiselt kaasotsustamismenetlusele. Siinkohal väljendab Euroopa andmekaitseinspektor taas oma eelistust viimase menetluse suhtes, kuivõrd see tagab paremini kõigi institutsioonide täieliku kaasamise ning isikuandmete kaitse kui põhiõiguse täieliku arvessevõtmise.

23. Teiseks on Euroopa Kohtul selles valdkonnas EL lepingu artikli 68 kohaselt endiselt piiratud volitused, eelkõige seoses eelotsuste tegemisega. See eeldab seda enam selgust käesoleva ettepaneku sätete sõnastamisel, sealhulgas isikuandmete kaitsega seotud küsimuste puhul, eesmärgiga tagada kavandatava määruse ühtne kohaldamine.

Kolmandate riikidega isikuandmete võimalik vahetamine tulevikus

24. Praegune ettepanek ei sätesta isikuandmete vahetamist kolmandate riikidega, kuid rahvusvaheline koostöö nähakse selgesõnaliselt ette seletuskirjas. Sellega seoses väärivad märkimist käimasolevad läbirääkimised, mis käsitlevad Haagi rahvusvahelise eraõiguse konverentsi uut laialtulatust kolmandate riikidega. Selles suhtes sooviks Euroopa andmekaitseinspektor uuesti rõhutada, et niisugust vahetamist saab lubada vaid siis, kui asjaomases kolmandas riigis on tagatud isikuandmete kaitse piisav tase või kui andmete edastamise suhtes kohaldatakse mõnda direktiivis 95/46/EÜ ettenähtud erandit.

25. On ilmselge, et sellise rahvusvahelise koostöö raames sätestatakse tõenäoliselt mehhanismid isikuandmete vahetamiseks kolmandate riikidega. Selles suhtes sooviks Euroopa andmekaitseinspektor uuesti rõhutada, et niisugust vahetamist saab lubada vaid siis, kui asjaomases kolmandas riigis on tagatud isikuandmete kaitse piisav tase või kui andmete edastamise suhtes kohaldatakse mõnda direktiivis 95/46/EÜ ettenähtud erandit.

⁽¹⁾ 20. mai 2003. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-465/00, C-138/01 ja C-139/01.

⁽²⁾ 26. septembri 2005. aasta arvamus andmete säilitamise kohta (punkt 42); 19. detsembri 2005. aasta arvamus andmekaitse kohta kolmandas sambas (punkt 11); 19. oktoobri 2005. aasta arvamus Schengeni infosüsteemi SIS II kohta (punkt 9).

III. Eesmärgi suhtes kohaldatavad piirangud

26. Käesoleva ettepaneku kontekstis tuleb erilist tähelepanu pöörata eesmärgi piiramisele kui aluspõhimõttele.
27. See tähendab, et ehkki liikmesriikide keskasutustel ja kohtutel lubatakse täita neile pandud ülesandeid nõuetekohaselt, töödeldes asjakohast teavet elatise nõuete täitmisele pööramise lihtsustamise eesmärgil, ei tohi kõnealust teavet kasutada sobimatutel eesmärkidel.
28. Praeguses eelnõu versioonis käsitletakse eesmärkide kindlaksmääramist ja piiramist artiklites 44 ja 46.
29. Artikkel 44 sätestab konkreetsed eesmärgid, milleks liikmesriigi ametiasutused asjaomastele keskasutustele teavet esitavad: kohustatud isiku asukoha kindlakstegemine; kohustatud isiku varade hindamine; kohustatud isiku tööandja kindlaksmääramine ning kohustatud isiku pangakontode kindlakstegemine.
30. Euroopa andmekaitseinspektor rõhutab, et väga oluline on määrata täielikult ja täpselt kindlaks, millistel eesmärkidel isikuandmeid töödeldakse. Sellest seisukohast oleks vaja täpsustada "kohustatud isiku asukoha kindlakstegemise" eesmärki. Ülalpidamiskohustustega seoses tõlgendatakse kohustatud isiku asukoha kindlakstegemist pigem viitena kohale, mida iseloomustab teatav stabiilsus (st elukoht, peamine huvide keskus, alaline asukoht, töökoht) — nagu on märgitud V lisas, mis viitab kohustatud isiku aadressile — kui kohale, kus kohustatud isik asub teataval ajahetkel (nagu näiteks geolokaliseerimise või GPRSi andmete kaudu teada saadud ajutine asukoht). Viimast laadi andmete kasutamine välistatakse. Samuti aitab asukoha mõiste selgitamine piiritleda, mis laadi isikuandmeid võidakse kõnealuse ettepaneku kohaselt töödelda (vt edasi punkte 35–37).
31. Lisaks sellele märgib Euroopa andmekaitseinspektor, et ettepanekus nähakse ühtlasi ette võimalus vahetada õigustatud isikuga seotud isikuandmeid (vt artikli 41 lõike 1 punkti a alapunkti i). Euroopa andmekaitseinspektor eeldab, et seda laadi teavet kogutakse ja töödeldakse eesmärgiga hinnata õigustatud isiku rahalist olukorda, mis võib mõnedel juhtudel olla omakorda asjakohane ülalpidamiskohustuse hindamiseks. Igal juhul on väga oluline, et õigustatud isikut puudutavate andmete töötlemise eesmärgid oleksid ettepanekus samuti täpselt ja selgesõnaliselt piiritletud.
32. Euroopa andmekaitseinspektor tervitab artiklit 46 ja eelkõige selle lõiget 2, mis käsitleb liikmesriikide keskasutuste kogutud teabe hilisemat kasutamist. Selles sättes märgitakse selgelt, et keskasutuste poolt kohtutele edas-

tatud teavet võib kasutada ainult kohus selleks, et hõlbustada elatise nõuete sissenõudmist. Proportsionaalne on ka võimalus edastada see teave pädevatele asutustele, et toimetada kätte kohtu- või kohtuväline dokument, ning pädevatele asutustele, et pöörata kohtuotsus täitmisele.

IV. Töödeldavate isikuandmete vajalikkus ja proportsionaalsus

33. Direktiivi 95/46/EÜ kohaselt peavad isikuandmed olema piisavad ja asjakohased ning need ei tohi ületada selle otstarbe piire, mille tarvis neid kogutakse või hiljem töödeldakse (artikli 6 lõike 1 punkt c). Lisaks peab nende töötlemine olema vajalik muuhulgas seadusjärgse kohustuse täitmiseks või üldiste huvidega seotud ülesande täitmiseks või sellise avaliku võimu teostamiseks (artikli 7 punktid c ja e).
34. Praegune ettepanek seevastu määrab liikmesriikide ametiasutuste mittetäieliku nimekirja kaudu kindlaks vähima hulga teavet, millele keskasutused saavad juurdepääsu. Artikli 44 lõikes 2 märgitakse, et teave hõlmab "vähemalt" liikmesriikide ametiasutuste ja pädevate asutuste käsituses olevat teavet järgmistes valdkondades: maksud; sotsiaalkindlustus; rahvastikuregister; kinnistusregistrid, autoregistrikeskus ja keskpangad.
35. Euroopa andmekaitseinspektor rõhutab vajadust määrata täpsemalt kindlaks nii kavandatava määruuse alusel töödeldavate isikuandmete olemus kui ka ametiasutused, kelle andmebaasidele juurdepääs antakse.
36. Kõigepealt tuleks piirata seda, mis laadi isikuandmetele kavandatava ettepaneku kohaselt juurdepääs võimaldatakse. Artikli 44 lõikes 2 tuleks kehtestada selge ülempiir — mitte vaid alampiir — infohulgale, millele juurdepääs antakse. Seetõttu teeb Euroopa andmekaitseinspektor ettepaneku muuta vastavalt artikli 44 lõiget 2, jättes selleks välja sõna "vähemalt", või näha ette muud piirangud teabele, mida kavandatava määruuse alusel võib edastada.
37. Piirangud ei peaks seostuma mitte ainult ametiasutustega, vaid ka töödeldavate andmete laadiga. Praeguses ettepanekus loetletud ametiasutuste käsituses olevad andmed võivad liikmesriigiti oluliselt erineda. Mõnedes liikmesriikides näiteks võivad rahvastikuregistrid sisaldada isegi näpupälgi. Lisaks võidakse andmebaaside üha laiemal sidumise tõttu käsitada ametiasutuste "käsituses" olevana üha suuremat hulka isikuandmeid, mis on mõnikord saadud andmebaasidest, mida haldavad muud avaliku või erasektori asutused⁽¹⁾.

⁽¹⁾ Vt Euroopa andmekaitseinspektori 28. veebruari 2006. aasta arvamus, mis käsitleb teabevahetust vastavalt kättesaadavuse põhimõttele (punktid 23–27).

38. Veel üks oluline mure seostub andmete eriliikidega. Nii võib praegune ettepanek tuua kaasa tundlike andmete kogumise. Näiteks võib sotsiaalkindlustusametute antav teave mõnedel juhtudel paljastada ametiühingusse kuulumise või tervisliku seisundi. Sellised isikuandmed pole mitte ainult tundlikud, vaid ka enamasti elatise nõuete täitmisele pööramise hõlbustamise seisukohast ebavajalikud. Seetõttu tuleks tundlike andmete töötlemine kooskõlas direktiivi 95/46/EÜ artikliga 8 põhimõtteliselt välistada. Siiski võidakse juhul, kui asjakohaste tundlike andmete töötlemine on vajalik põhjustel, mis on seotud märkimisväärse avaliku huviga, siseriikliku õiguse või pädeva järelevalveasutuse otsusega ning sobivaid tagatise arvesse võttes kehtestada üldkeelust erandeid (direktiivi 95/46/EÜ artikli 8 lõige 4).

39. Keskasutuste juurdepääsetavate isikuandmete laadi praegune määratlus on nii üldine, et see võimaldaks isegi biomeetriliste andmete, nagu näiteks näpujälgede või DNA-andmete töötlemist juhul, kui sellised andmed on artikli 44 lõikes 2 loetletud liikmesriigi ametiasutuste käsutuses. Nagu Euroopa andmekaitseinspektor on oma muudes arvamustes⁽¹⁾ juba märkinud, võib selliste potentsiaalselt isikute asukoha kindlakstegemiseks või identifitseerimiseks kasutatavate andmete töötlemine kanda endas eriomaseid riske ning paljastada teatavatel juhtudel ka tundlikku teavet andmesubjekti kohta. Seetõttu leiab Euroopa andmekaitseinspektor, et biomeetriliste andmete töötlemine, mida võidakse näiteks lugeda aktsepteeritavaks vanemliku suhte kindlaksmääramise eesmärgil, oleks ülalpidamiskohustuste täitmisele pööramise kontekstis ebaproportsionaalne ning ei tohiks olla seetõttu lubatud.

40. Teiseks peaks proportsionaalsuse põhimõte määrama igal üksiku juhtumil eraldi, milliseid isikuandmeid tuleks potentsiaalselt kättesaadava teabe hulgest konkreetselt töödelda. Nii tuleks liikmesriikide keskasutustel ja kohtutel lubada isikuandmete töötlemist ainult sellises ulatuses, mis on vajalik konkreetsel juhul elatise nõuete täitmisele pööramise lihtsustamiseks⁽²⁾.

41. Sellest tulenevalt soovib Euroopa andmekaitseinspektor rõhutada proportsionaalsuse kontrollimist, asendades artikli 44 lõikes 1 sõnad "teabele, mis hõlbustab" sõnadega "teabele, mis on vajalik selleks, et hõlbustada konkreetsel juhul".

42. Muudes sätetes on proportsionaalsuse põhimõtet juba nõuetekohaselt arvesse võetud. Selle näiteks on artikkel 45, mille kohaselt kohtud võivad igal ajal taotleda teavet õigus-

tatud isiku asukoha kindlakstegemiseks, st teavet, mis on kohtumenetluse algatamiseks rangelt vajalik, kuid muid isikuandmeid saab taotleda vaid ülalpidamiskohustusega seotud küsimustes tehtud otsuse alusel.

43. Euroopa andmekaitseinspektor sooviks samuti juhtida seadusandja tähelepanu asjaolule, et, nagu juba mainitud, ei piirdata kavandatavas määruses lastega seotud elatise nõuete sissenõudmisega, vaid see laieneb ka abikaasade, lahutatud abikaasade, vanemate ja vanavanematega seotud elatise nõuetele.

44. Sellega seoses rõhutab Euroopa andmekaitseinspektor, et eri tüüpi ülalpidamiskohustused võivad nõuda huvide erisugust tasakaalustamist ja seega määrata, millises ulatuses isikuandmete töötlemine on konkreetsel juhul proportsionaalne.

V. Säilitamisperioodi proportsionaalsus

45. Direktiivi 95/46/EÜ artikli 6 punkti e kohaselt säilitatakse isikuandmeid ainult seni, kuni see on vajalik seoses andmete kogumise või hilisema töötlemise eesmärkidega. Seetõttu on andmete säilitamise ajavahemiku hindamisel aluspõhimõtteks samuti proportsionaalsuse põhimõte.

46. Keskasutuste poolse säilitamise osas tervitab Euroopa andmekaitseinspektor artikli 46 lõiget 1, mille kohaselt teave hävitatakse pärast selle kohtule esitamist.

47. Seoses andmete säilitamisega pädevates asutustes, kes vastutavad kohtu- või kohtuvälise dokumendi kättetoimetamise või kohtuotsuse täitmisele pööramise eest (artikli 46 lõige 2), teeb Euroopa andmekaitseinspektor ettepaneku, et sõnad "kui nad seda enam ei kasuta" asendataks viitega ajale, mis on asjaomastele asutustele vajalik teabe kogumise eesmärkidega seotud ülesannete täitmiseks.

48. Niisamuti leiab Euroopa andmekaitseinspektor kohtute poolse säilitamisega seoses, et teave peab olema kättesaadav ainult seni, kuni see on vajalik lähtuvalt selle kogumise või hilisema töötlemise eesmärgist. Ülalpidamiskohustuste puhul on teave mõnedel juhtudel tõenäoliselt vajalik üsna pika ajavahemiku vältel, selleks et kohtunikul oleks võimalik perioodiliselt uuesti hinnata ülalpidamiskohustuse kehtestamise õiguslike aluste säilimist ning neid kohustusi nõuetekohaselt rahaliselt väljendada. Nii makstakse komisjoni esitatud teabe kohaselt ELis elatise nõuet keskmiselt 8 aasta jooksul⁽³⁾.

⁽¹⁾ 19. oktoobri 2005. aasta arvamus Schengeni infosüsteemi SIS II kohta (punkt 4.1), 23. märtsi 2005. aasta arvamus viisainfosüsteemi kohta (punkt 3.4).

⁽²⁾ Sellest põhimõttest tuleb lähtuda ka seoses V lisa punktis 4.1 märgitud isikuandmetega, mille taotluse esitanud kohus edastab asjaomase kohustatud isiku identifitseerimise eesmärgil. Näiteks peab kohustatud isiku pereliikmete aadressi edastamine olema rangelt piiratud, sõltudes konkreetselt juhtumist ning asjaomasest ülalpidamiskohustuse tüübist.

⁽³⁾ Vt komisjoni töödokument — mõjuhinnang, 15. detsember 2005 lk 10.

49. Nendel põhjustel eelistab Euroopa andmekaitseinspektor pigem paindlikku ja proportsionaalset säilitamisperioodi kui jäika ette otsustatud säilitamisperioodi piiramist ühe aastaga (nagu praegu artikli 46 lõikes 3 kavandatud), kuna see ajavahemik võib osutada teatavatel juhtudel töötlemise eesmärke silmas pidades liiga lühikeseks. Seetõttu teeb Euroopa andmekaitseinspektor ettepaneku jätta välja maksimaalselt üheaastane säilitamisperiood: kohtutel peaks olema lubatud töödelda isikuandmeid seni, kuni see on asjakohase elatise nõude sissenõudmise hõlbustamiseks vajalik.

VI. Kohustatud isiku ja õigustatud isiku teavitamine

50. Kohustus anda andmesubjektile teavet peegeldab üht andmekaitse aluspõhimõtet, mis on sätestatud direktiivi 95/46/EÜ artiklites 10 ja 11. Kõnesoleval juhul on andmesubjektide teavitamine veelgi olulisem, kuna ettepanekus nähakse ette süsteem, mille kohaselt isikuandmeid kogutakse ja kasutatakse erinevatel eesmärkidel ning neid edastatakse ja töödeldakse sellise võrgustiku kaudu, mis hõlmab liikmesriikide ametiasutusi, erinevaid keskasutusi ja kohtuid. Seetõttu rõhutab Euroopa andmekaitseinspektor vajadust esitada andmesubjektile nõuetekohaselt ja aegsasti täieulatuslik ja üksikasjalik teave kõigi erinevate edastamise ja töötlemistoimingute kohta, mida tema isikuandmetega teostatakse.

51. Sellega seoses tervitab Euroopa andmekaitseinspektor ettepaneku artiklis 47 sätestatud kohustust teavitada kohustatud isikut. Artiklisse 47 tuleks siiski lisada teavitamise ajakava. Lisaks sellele märgib Euroopa andmekaitseinspektor, et on väga tähtis, et õigustatud isikut puudutavate isikuandmete vahetamise korral antakse õigustatud isikule samuti asjakohast teavet.

52. Erand, mille kohaselt kohustatud isiku teavitamise võib edasi lükata, kui see võib kahjustada elatise nõude tõhusat sissenõudmist, on proportsionaalne, võttes ühtlasi arvesse, et artiklis 47 on sätestatud maksimaalne edasilükkamise aeg (mitte üle 60 päeva võrra).

53. Viimane märkus puudutab V lisa, mis sisaldab taotlust teabe esitamiseks. Selles vormis on kohustatud isiku teavitamine praegu esitatud valikuna, mille saab teha, tehes märke asjakohasesse kasti. Teavitamine tuleb vastupidi esitada vaikimisi tehtava valikuna ning eraldi konkreetset tegevust (st "mitte teavitada" kasti märke tegemist) tuleks nõuda ainult sellistel erandlikel juhtudel, kui teavet ei ole võimalik ajutiselt anda.

VII. Järeldused

54. Euroopa andmekaitseinspektor tervitab kõnealust ettepanekut, arvestades, et selle eesmärgiks on lihtsustada piiriü-

leste elatise nõude sissenõudmist Euroopa Liidus. Ettepaneku reguleerimisala on laialtlevinud ning ettepanekut tuleks käsitleda selle konkreetse kontekstis. Eelkõige soovib Euroopa andmekaitseinspektor võtta nõuetekohaselt arvesse ülalpidamiskohustuste keerulisust ja mitmekesisust, selle valdkonna õigusaktide puhul esinevaid suuri erinevusi liikmesriikide vahel ning direktiivist 95/46/EÜ tulenevaid isikuandmete kaitse kohustusi.

55. Lisaks peab Euroopa andmekaitseinspektor väga oluliseks, et täpsustataks mõnesid süsteemi toimimise aspekte, nagu töötlemise eesmärgi muutumine, liikmesriikide keskasutuste poolse töötlemise õiguslikud alused ning kohtute poolse hilisema töötlemise suhtes kohaldatavate andmekaitse-eeskirjade kindlaksmääramine. Eelkõige tuleks ettepanekuga tagada, et isikuandmete edastamine liikmesriikide ametiasutustelt liikmesriikide keskasutustele ja nende töötlemine keskasutuste ja liikmesriikide kohtute poolt toimuks ainult siis, kui see on vajalik, selgelt piiritletud ja põhineb õigusaktidel, vastavalt andmekaitse-eeskirjades sätestatud ja Euroopa Kohtu kohtupraktikaga täiendatud kriteeriumidele.

56. Euroopa andmekaitseinspektor kutsub ühtlasi seadusandjat üles käsitlema konkreetset järgmisi sisulisi küsimusi:

— *Eesmärgi piiramine.* Väga oluline on määrata täielikult ja täpselt kindlaks, millistel eesmärkidel isikuandmeid töödeldakse. Samuti tuleks ettepanekus täpselt ja selgesõnaliselt sätestada õigustatud isikut puudutavate andmete töötlemise eesmärgid.

— *Töödeldavate isikuandmete vajalikkus ja proportsionaalsus.* Vajalik oleks määrata täpsemalt kindlaks nii kavandatava määruse alusel töödeldavate isikuandmete olemus kui ka ametiasutused, kelle andmebaasidele juurdepääs antakse. Piirangud ei peaks seostuma mitte ainult ametiasutustega, vaid ka töödeldavate andmete laadiga. Ettepanekuga tuleks tagada, et liikmesriikide keskasutustel ja kohtutel oleks lubatud töödelda isikuandmeid ainult sellises ulatuses, mis on vajalik konkreetset juhul elatise nõude täitmisele pööramise hõlbustamiseks. Lisaks võivad eri tüüpi ülalpidamiskohustused nõuda huvide erisugust tasakaalustamist ja seega määrata, millises ulatuses isikuandmete töötlemine on konkreetsel juhul proportsionaalne.

— *Andmete eriliigid.* Tundlike andmete töötlemine ülalpidamiskohustuste jõustamiseks tuleks põhimõtteliselt vältida, välja arvatud juhul, kui see toimub kooskõlas direktiivi 95/46/EÜ artikliga 8. Biomeetriliste andmete töötlemine elatise nõude täitmisele pööramiseks oleks ebaproportsionaalne ning ei tohiks seetõttu olla lubatud.

- *Säilitamisperiood.* Euroopa andmekaitseinspektor eelistab pigem paindlikku ja proportsionaalset säilitamisperioodi kui jäika ette otsustatud piiratud säilitamisperioodi, mis võib osutada teatavatel juhtudel töötlemise eesmärke silmas pidades liiga lühikeseks.
- *Kohustatud isiku ja õigustatud isiku teavitamine.* Andmesubjektile tuleks esitada nõuetekohaselt ja aegsasti täieulatuslik ja üksikasjalik teave kõigi erinevate edastamise ja töötlemistoimingute kohta, mida tema isikuandmetega teostatakse. Õigustatud isikut puuduta-

vate isikuandmete vahetamise korral on väga tähtis ka talle kohase teabe esitamine.

Brüssel, 15. mai 2006

Peter HUSTINX
Euroopa andmekaitseinspektor